

Antalya'da Yaşayan Kırgızistanlı Göçmen Kadınların Gündelik Hayat İçerisinde Oluşturduğu Strateji ve Taktikler

Daily Life Strategies and Tactics of Kyrgyz Immigrant Women Living in Antalya

Meryem YÜKSEL¹

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun
• myuksel2077@gmail.com • ORCID > 0000-0002-0840-1269

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 9 Ocak / January 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 5 Nisan / April 2022

Yıl / Year: 2022 | **Cilt – Volume:** 3 | **Sayı – Issue:** 1 | **Sayfa / Pages:** 19-42

Atıf/Cite as: Yüksel, M. "Antalya'da Yaşayan Kırgızistanlı Göçmen Kadınların Gündelik Hayat İçerisinde Oluşturduğu Strateji ve Taktikler".

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi, 3(1), Haziran 2022: 19-42.

ANTALYA'DA YAŞAYAN KIRGIZISTANLI GÖÇMEN KADINLARIN GÜNDELİK HAYAT İÇERİSİNDE OLUŞTURDUĞU STRATEJİ VE TAKTİKLER*

ÖZ:

Göç kavramı, insanlık tarihi içerisinde sürekli olarak karşılaşılan kavramlardan birini oluşturmaktadır. Yapılan göçler konusunda Türkiye de önemli bir konumda yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de birçok etnik grup yaşamakta ve Kırgızlar da bu etnik gruplar arasındaki yer almaktadır. Kırgızlar çeşitli şehirlerde yaşamlarını sürdürse de bu çalışmada Antalyada yaşayan Kırgız kadınlarına odaklanılmıştır. Çalışmanın genel çerçevesini göç olgusu oluşturmakta ve göçmenlerin göç ettikleri ülkedeki gündelik hayat pratikleri dikkate alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle göç ve gündelik hayat arasındaki ilişki incelenmektedir. Yapılan çalışma nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırma sırasında 7 görüşmeci ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve görüşmecilere yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Elde edilen veriler ise tematik kodlama ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Bulgular ekonomi, dil, yeme-içme biçimleri, sosyal çevre ve kamusal alan başlıkları altında toplanarak Michel De Certeau’nun “strateji” ile “taktik” kavramları kullanılarak değerlendirilmiştir. Ekonomik anlamda hakim kültüre uyum sağlayarak strateji geliştirmedikleri, dil öğrenme hususunda direniş göstermeyerek hakim dili öğrendikleri, bilinen dilleri avantaja çevirdikleri, yeme-içme biçimlerinde yemekleri düzenleyerek yeniden ürettikleri, bir kısım katılımcının hakim kültürün yemeklerine alışmakta zorlanmadığı, katılımcıların sosyal çevrelerini ilk zamanlarda oluşturmasının zor olduğu fakat sonrasında kendi sosyal çevresini oluşturduğu, kamusal alanda özellikle çalışma hayatı içerisinde hakim kültüre bağlı kaldıkları, ötekileştirmeyle karşılaştıklarında aynılık vurgusu yaptıkları ve bu vurguya rağmen kendi ırklarının daha üstün olduğunun belirtildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kadın, Kırgız Kadınları, Gündelik Hayat, Strateji, Taktik.

DAILY LIFE STRATEGIES AND TACTICS OF KYRGYZ IMMIGRANT WOMEN LIVING IN ANTALYA

ABSTRACT:

The concept of migration is one of the concepts that is constantly encountered in the history of humanity. Turkey is in an important position in terms of immigration. Therefore, many ethnic groups live in Turkey and the Kyrgyz are among

[*] "Bu makale 2022 yılında Dr. Murat ŞAHİN'in danışmanlığında hazırlanan "İrakilı Göçmenlerin Gündelik Hayat İçerisinde Oluşturdukları Strateji ve Taktikler: Samsun Örneği" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir."

these ethnic groups. Although Kyrgyz people live in various cities, this study focuses on Kyrgyz women living in Antalya. A qualitative research will be carried out. However, the general framework of the study is the phenomenon of migration and the daily life practices of the immigrants in the country they migrated to are taken into account. In other words, the relationship between migration and daily life is examined. During the research, in-depth interviews were conducted with 7 interviewees and semi-structured questions were asked to the interviewers. The obtained data were subjected to thematic coding and content analysis. For this purpose, Michel De Certeau's views on the discovery of everyday life form the theoretical framework of the study. The daily life practices of Kyrgyz women are tried to be explained and analyzed with the concepts of "strategy" and "tactics". It was revealed that they did not develop a strategy by adapting to the dominant culture in the economic sense, they learned the dominant language by not resisting in language learning, they turned the known languages into an advantage, they reproduced the meals by arranging their eating and drinking styles, some of the participants did not have difficulty in getting used to the foods of the dominant culture, it was difficult for the participants to create their social circle at first, but afterwards, it was seen that they formed their own social environment, adhered to the dominant culture in the public sphere, especially in working life, emphasized the sameness when faced with othering, and it was stated that their race was superior despite this emphasis.

Keywords: *Migration, Woman, Kyrgyz Woman, Daily Life, Strategy, Tactic.*

GİRİŞ

Göç hareketleri, insanlık tarihi içinde önemli bir yere sahiptir. İnsanlar, tarih içerisinde sürekli olarak yer değiştirmiş, göç etmişlerdir. Tarih boyunca yaşanan göçler, mahiyetini korumakla birlikte günümüzde de göç etme durumunun önemi giderek artmaktadır. Toplumlar arasında görülen göç hareketlerinin farklı nedenleri ve sonuçları vardır. Ortaya çıkan bu sonuçlardan sadece göç veren ülke değil, aynı zamanda göç alan ülke de etkilenmektedir. Dolayısıyla etkileme-etkilenme durumu karmaşık ve yoğun bir hal almaktadır.

Göç unsuru, dünya üzerinde birçok ülkeyi etkilemiş ve Türkiye de bu ülkeler arasında kendi yerini almıştır. Türkiye, coğrafi ve ekonomik şartlar itibarıyla göç olaylarına etki eden ve çeşitli etnik gruplara ev sahipliği yapan bir konumdadır. Bu etnik gruplar içerisinde Kırgızlar da görülebilmektedir. Bu kapsamda yapılan literatür taraması "göç", "göç sosyolojisi" "gündelik yaşam/hayat" "gündelik yaşam/hayat sosyolojisi", "Kırgız", "Kırgızistan" kelimeleri üzerinden ilerlemiştir. Bu bağlamda ortaya çıkan çalışmalarda sıklıkla göç sosyolojisi çerçevesinde Kırgız göçmenlerinin incelendiği görülmüş fakat yapılan çalışmalar arasında göç sosyolojisi

ve gündelik hayat sosyolojisi çerçevesinde yapılan bir araştırmanın olmayışı dikkat çekicidir. Dolayısıyla tasarladığım araştırmaya yakın olan çalışmalar seçilerek, çalışmaların bulguları üzerinde durulacaktır.

“Ulupamir Köyü Kırgızlarının Göç Süreci ve Sosyo-Kültürel Gelişim Tarihi” adlı araştırmada Kırgız Türklerinin, Türkiye’ye göç etmelerinin ardından ortaya çıkan sosyo-kültürel faktörleri, diğer kültürlerle olan ilişkisi, gelenek ve göreneklerinin yaşatılıp yaşatılmadığı, etnik kimliğin korunması, aidiyet duygusu, eğitim seviyesi, ekonomi, sağlık, dil, sanat unsurları tespit edilmeye çalışılmıştır. Kırgız Türklerinin göç etmelerinin nedeni yaşanan savaşlar ve bağımsızlıklarına düşkün olmalarıdır. Göç edilen ülke olarak Türkiye’nin seçilmesi ise Türkiye’nin Müslüman ve Türk olması etkili olmuştur. Bu durum Kırgız Türklerinin aidiyet duygusunun yüksek olduğunu göstermektedir. Göç etme durumundan kaynaklı olarak okuma-yazma oranlarındaki düşüklük yükselişe geçmiştir. Buna paralel olarak modern kıyafetlerinde giyilmesinde bir artış yaşanmıştır. Yöresel kıyafetlerin daha çok köy içerisinde giyilmesi tercih edilmiştir. Yemek tercihlerinde ise Kırgız yemekleri ön plana çıkmış olsa da Türk yemeklerinin de yapıldığı görülmüştür. Yapılan araştırmada dil konusunda Kırgız Türkçesinin konuşulduğu belirtilmiş ve önceden konuştukları Farsça, Özbekçe gibi dilleri unuttuklarına dikkat çekilmiştir. Sonuç itibarıyla mutfak kültürü, aile yapısı, düğünler, cenaze ve defin işlemleri, dil, sağlık, müzik giyim gibi kültürel unsurların tamamında değişikliklerin meydana geldiği ortaya konulmuştur^[1].

“Ev İçi Bakım Hizmetlerinde Duygusal Emek: Ankara’da Çalışan Kırgız Göçmen Kadınlar Örneği”nde Ankara’da ev içi hizmetlerde bakıcı ve temizlikçi pozisyonlarında yatılı olarak çalışan Kırgız göçmen kadınlarının göç, iş bulma ve ağır fiziksel çalışma süreçlerine ek olarak duygusal ve ekonomik şiddete maruz kaldıkları araştırılmıştır. Yapılan çalışmada ev içi hizmetlerde kayıtsız ve sosyal güvenceden yoksun olarak çalışan Kırgız kadınlarının bu süreçte bedensel ve duygusal emek harcayarak iki katlı bir sömürüye maruz kaldıkları görülmüştür. Yaptıkları işin içine katılan duygulara ve çalışırken sergiledikleri, hissettikleri, geliştirdikleri duygulara odaklanılmıştır. Gerçek duygularını sürekli olarak bastırmaları, sabırlı davranmaları, güler yüzlü olmaları gerektiğinden dolayı ev içerisinde kendileri olamadıkları ve bu süreçte daha çok duygusal çaba harcamak zorunda kaldıkları ifade edilmiştir. Bakıcı pozisyonunda çalışan kadınların temizlikçi olarak çalışanlara göre duygularını daha yoğun yaşadıkları belirtilmiştir.^[2]

Diğer çalışma ise “Ulupamir Köyü Kırgız Topluluğunun Etnik Sınırlarını ve Kimliklerini Oluşturmada Göç Sürecinin Rolü”dür. Burada, göç sürecinin Ulu-

[1] Ahmet Keleş, Ulupamir Köyü Kırgızlarının Göç Süreci ve Sosyo-Kültürel Gelişim Tarihi, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük, 2017.

[2] Saltanat Asanbekova, Ev İçi Bakım Hizmetlerinde Duygusal Emek: Ankara’da Çalışan Kırgız Göçmen Kadınlar Örneği, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020.

pamir köyü Kırgız topluluğundaki etnik sınırlarının ve kimliğinin oluşmasındaki etkisi araştırılmaktadır. Araştırma sonucunda Ulupamir Kırgızlarının farklı etnik gruplarla olan etkileşimini belirlemede etkili olanın ekonomik ve ekolojik kaynak paylaşım ilişkileri olduğu, toplumsal ve siyasal yapısını kabile ilişkilerinin belirlemediği, toplumsal ve siyasal konularında büyüklerin (aksakallar, Kırgızların geleneksel halk heyetini oluşturan yaşı büyük erkekler), söz sahibi olduğu ve son olarak yeni kuşağın şehre doğru göçünün hızlandığı ortaya çıkmıştır.^[3]

Janyl-Myrza Bapaeva'nın çalışmasında 1978 tarihinde Afganistan'ın Pamir bölgesinden çıkarak Pakistan'a sonrasında 1982'de Türkiye'ye göç eden Kırgızların, halkbilimi alt dallarından geçiş törenleri ve sözlü gelenek ürünlerinden hareketle sosyo-kültürel yapılarında oluşan değişimler araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda Kırgız göçmenlerin Türkiye toplumuna uyumu çoklu entegrasyon ve asimilasyon şeklinde gerçekleştiği, geçiş törenlerinin sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak geçirdikleri değişimlerin yapısal nitelikte olduğu fakat yine de kültürel kimliği korumada önemli rol üstlendiği, yaşam koşullarına uyum sağlamak ve teknolojiyle yaygınlaşan kültürel küreselleşme içinde bulunmaları Kırgızcanın işlevselliğini azalttığı, dolayısıyla kendini yenileyemeyen sözlü gelenek ürünlerinin yok olmak üzere olduğu ve son olarak göçmenlerin öz kimliklerini kaybetmemesi ve toplumun bütünlüğünü bozmadan etno-kültürel kimliklerini korumalarının akılcı bir yöntem olduğu görülmüştür^[4].

Ulupamir Kırgızlarının Türkiye'ye göç ettikten sonraki 36 yıl içerisinde hangi kültürel değişimleri yaşadığı ve bu değişimlerin kuşaklar arasında ne ölçüde farklılık gösterdikleri tespit edilmiştir. Kırgızca ve Türkçenin dil beceri düzeyleri kuşaklar arasında farklılık göstermektedir. Birinci kuşaktan üçüncü kuşağa doğru gidildikçe Kırgızca dil beceri düzeyinin azalırken Türkçe dil beceri düzeyinin arttığı ve dolayısıyla eğitim seviyesinin de arttığı görülmüştür. Göç etme isteği açısından ise kuşaklar arasında önemli bir fark bulunmamıştır. Kültürlerinin unutulacağına dair duyulan kaygının ise birinci kuşaktan üçüncü kuşağa doğru gidildikçe azaldığı belirtilmiştir. Giyim tarzlarında da kuşaklar arası önemli farklar ortaya çıkmıştır. Kadınlar da yöresel kıyafetlerin giyilme oranının üçüncü kuşağa doğru gidildikçe azaldığı, erkeklerde ise modern kıyafetlerin giyilmeye başlandığı ifade edilmiştir. Yemek kültürünü koruma konusunda birinci kuşaktan üçüncü kuşağa doğru bir azalmak söz konusudur. Geleneksel yemekler yapılırsa da üçüncü kuşağın farklı lezzetler aradığı, ayrı tabaklar kullandığı ve birçok Türk yemeğini öğrendikleri belirtilmiştir. Bunun yanı sıra birinci kuşak Kırgızlarda etnik ve kültürel açıdan kendini Kırgız olarak tanımlayan kesimin yüksek olduğu ve üçüncü kuşak Kırgızlarda ise

[3] Zarina Urmanbetova, Ulupamir Köyü Kırgız Topluluğunun Etnik Sınırlarını ve Kimliklerini Oluşturmada Göç Sürecinin Rolü,(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

[4] Janyl-Myrza Bapaeva, Göç Nedeniyle Van Kırgızlarının Sosyo-Kültürel Yapısında Oluşan Değişimler: Halkbilimi Verilerine Göre Bir İnceleme, (Yayımlanmış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.

etnik ve sosyal kimlik açısından Kırgız Türküyüm tanımlamasının yüksek olduğu, Türklük bilincinin artmakta olduğu fark edilmiştir^[5].

Adem Sağır'ın “Zorunlu Göçler, Sürgünler ve Yol Hikayeleri- Ulupamir Kırgızları Örneği” kitabında ise Van Ulupamirli Kırgızlar ile Oş Karadenizli Türkler üzerine kıyaslama yapılmıştır. Ulupamirli Kırgızların kimlik çerçevesinde oluşan gelecek kaygılarına, Türkiye algılarına, din, gelenek, dil ve kültürel kimliğin ifade biçimlerine değinilmiştir.^[6]

Bu çalışmalar içerisinde gündelik hayat sosyolojisine odaklanılarak yapılan bir çalışmanın olmayışı, yapılan bu çalışmayı önemli bir konuma getirmektedir. Dolayısıyla tasarlanan araştırma, literatürde fark edilen bu boşluğu dolduracaktır.

Bu araştırma, Antalya'da yaşayan “Kırgızistanlı Göçmen Kadınlar” ile sınırlandırılarak Kırgız Göçmenleri'ne de gündelik hayat sosyolojisi içerisinde bakılabileceğini gösterme ve gündelik hayat içerisinde geliştirdikleri strateji ve taktikleri bulmak amacı taşımaktadır. Bir problemin veya konunun keşfedilmesi gerektiğinde çalışmanın nitel bir araştırma olarak tasarlanması, araştırma sürecini hızlandırmaktadır. Yapılacak olan keşif, “kolaylıkla ölçülemeyen değişkenleri belirleme” veya “susturulmuş sesleri duyma” noktasında gereklidir.^[7] Mamafih, çalışma nitel bir araştırma olarak tasarlanmış ve verilere ulaşma noktasında gözlem ve derinlemesine görüşme tekniği kullanılması hedeflenmiştir. Nitel araştırma, insanlarla doğrudan konuşarak ve davranışlarını, hareketlerini görebilerek yakından bilgi toplamayı amaçlamaktadır.^[8] Dolayısıyla derinlemesine görüşme tekniği ile Kırgızistanlı Göçmen Kadınlar, gündelik yaşam pratiklerini anlamlandırmak için sorulan soruları kendi ifadeleriyle cevaplandırmalarıyla birer istatistik olmaktan çıkarak kendilerini ifade etme imkanı bulmuşlardır. Sorulara cevap verirken kullandıkları mimik ve bedensel hareketler, cevapların derinliği hakkında bir ipucu oluşturması açısından önemli bir konumda olacağı düşünülmüştü. Fakat çalışma gerçekleştirilirken pandemi koşullarından dolayı yüz yüze görüşme gerçekleştirilememiş ve dolayısıyla tasarı da yer alan gözlem tekniği kullanılamamıştır. Görüşmecilerle telefon aracılığıyla iletişim sağlanarak derinlemesine görüşme tekniği uygulanmış ve kartopu örnekleme ile 7 kişiye ulaşım sağlanabilmiştir. Antalya Muratpaşa ve Kepez ilçelerinde yaşayan Kırgız kadınlar örnekleme kullanılarak görüşmecilere ulaşılmıştır. Görüşmeler ise en fazla 1 saat, en az 30 dakika sürmüştür. Görüşmelerden elde edilen veriler, kuramsal açıdan Lefebvre'nin görüşlerine bilhassa De Certeau'nun “taktik” ve “strateji” kavramlarına dayandırılarak tematik kodlama ve

[5] Ali Rıza Şimşek, Ulupamir Kırgızlarında Kuşaklar Arası Sosyo-Kültürel Değişim, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Erzurum, 2019.

[6] Adem Sağır, Zorunlu Göçler, Sürgünler ve Yol Hikayeleri: Ulupamir Kırgızları Örneği, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2012.

[7] John W. Creswell, Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, M. Bütün ve S. B. Demir (çev.), Siyasal Kitabevi, Ankara 2013, s. 48.

[8] Creswell, Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, s.45.

içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi genel itibariyle tematik ve betimsel kodlamayı da içerisinde barındırmaktadır. Dolayısıyla değerlendirme sürecine tematik kodlamanın daha uygun olduğu düşünüldüğünden kategorilere ayırarak içerik analizi kullanılmıştır. Tematik kodlama aracılığıyla oluşturulan kategorilerin içeriği görüşmecilerin fikirleri ile desteklenerek alıntılanmıştır. Alıntı olarak kullanılan cümle görüşmecinin yaşı, medeni durumuyla birlikte yazılarak belirtilmiştir.

1. KAVRAMLARA GENEL BAKIŞ

Göç kavramı, ilk olarak insanların coğrafi anlamda bir hareketliliğini akla getirmektedir. Lakin, göç sanıldığı gibi sadece insanlara özgü bir durum değil, canlıları kapsayan bir durumdur. O halde göç, “canlıların büyük bir kısmı için yaşamlarını devam ettirebilmelerinin önemli bir önkoşulu olan yer değiştirme eylemi”dir^[9]. Yer değiştirme eylemi olarak karşımıza çıkan göç, “insanların sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden” kaynaklı olarak coğrafi anlamda başka bir konuma gitmelerini ifade etmektedir.^[10] Bu tanımlara benzer olarak Göç Terimleri Sözlüğü’nde “uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri” şeklinde bir tanım yapılmıştır.^[11] Bu tanımlarda “coğrafya, hareketlilik veya yer değiştirme” kavramları ortak kullanılan kavramlar olarak öne çıkmaktadır. Tanımlarda ifade edilen yer değiştirme eylemi, ülke içinde olabileceği gibi ülke dışına doğru da olabilmektedir ve bu durumda göçlerin iç ve dış göç olarak veya çeşitli göç türlerine ayrılmasına olanak sağlamaktadır.^[12] Dolayısıyla göçün tanımının, anlamının bu iki kavram arasında saklı olduğuna dikkat etmek gerekmektedir.

Göç etmenin genel itibariyle kabul edilen avantajları olmasına rağmen içerisinde birtakım riskleri de barındırmaktadır. Bu riskler genellikle bireylerin bilmedikleri bir yere gitmesini, oraya yerleşmesini zorunlu kıldığından dolayı göç unsurunun içerisinde avantajlar kadar bir yer bulabilmiştir. Riskler ve avantajlar birbirine bağlı iki unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçmenler, göç etmenin getirdiği avantajlara ulaşmak için madalyonun diğer bir yüzü olan riskleri kabullenerek göç etmektedir. Başka bir ifadeyle göç etmek isteyen insanlar, itme ve çekme faktörlerine dikkat ederek göç etme eylemine karar vermektedir^[13]. Bir bakıma bir tür muhasebe tutarak risklerin mi yoksa avantajların mı fazla geldiğine bakarak göç etmeye karar verirler. Yapılan muhasebe sonucunda faydalanılabilecek avantajların, risk unsurlarını geçtiği ölçüde göç etmeye olumlu yaklaşılmaktadır. Bu durumda göç etmek isteyen insanların avantajları kabul ettikleri ölçüde riskleri de

[9] Cemal Yalçın, Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara 2004, s. 1.

[10] Yusuf Adıgüzel, Göç Sosyolojisi, Nobel Yayınları, Ankara 2020, s. 3.

[11] Bülent Çiçekli, Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Cenevre 2009, s. 22.

[12] Adıgüzel, Göç Sosyolojisi, s. 3.

[13] Adıgüzel, Göç Sosyolojisi, s. 3.

benimsedikleri, yani göç ettiklerinde yaşayabilecekleri olumsuz durumlara katlanma düşüncesini kabul ettikleri iddia edilebilir.

Göç etmek isteyen insanların genel olarak yaptıkları bu muhasebeden sonra “kişisel rahatlıkları” için göç etmeye karar verdikleri görünen bir durumdur. Kişisel rahatlıkları için yer değiştirmiş olan kişi “Göçmen”dir. Göçmen kavramı, göç etmeye karar vermiş kişiler için kullanılmakla birlikte uluslararası anlamda kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Fakat, genel olarak bir tanım yapılması gerekli ise “Hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendilerini veya ailelerinin gelecekte beklentilerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır.” şeklinde bir tanım yapılabilir.^[14] Göçmen, göç ettiği süreçte tanımda görüldüğü gibi sadece kendi rahatlığı için yer değiştirmemektedir. Kendisini, ailesini ve hatta kendisinden sonra gelecek olan nesli rahat ettirmek amacı taşımaktadır, denebilir. Bu bağlamda bakıldığında göçün sadece toplumları etkilemediği aynı zamanda bireysel olarak çok fazla etkisinin olduğu görülebilir. Bireysel düzeydeki etkilerin belki de toplumsal etkilerin derecesini arttırdığı da iddia edilebilir.

Göçmen, gittiği ülkede yerli halkla gündelik hayat içerisinde buluşmakta, gündelik hayat içerisinde ilişkili bir halde durmaktadır. Bu durumda önemli kavramlardan biri haline gelen “gündelik hayat” kavramından da bahsedilmesi gereklidir. “Gün” kavramı, başlangıcı ve sonu sınırlandırılmış ve her zaman düzenli olarak tekrarlayan bir zamansal kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal olarak ortaya çıktığından dolayı insan eliyle değiştirilebilen bir şey değildir^[15]. “Gündelik” ise, her gün verilen, insanı içeriden sıkı sıkıya yöneten şimdiki zaman baskısı yaratarak ezen bir kavramdır. Düzenli olarak tekrarladığından dolayı her sabah hayatın ağırlığı sürekli olarak hissedilir.^[16] Gündelik kavramı toplumu anlamak adına ipuçlarını içerisinde barındırmaktadır. Gündelik hayat tanımlanırken içinde yaşanan toplumun gündelikliğini (modernliğini) doğuran özelliklerin belirlenmesi zorunludur. Zira görünüşte anlamsız olan bir şey fark edilerek düzene sokulur, tanımlanır ve bu yolla toplumun değişimleri ve bakış açıları kavranır. Diğer bir ifadeyle Lefebvre, toplumu tanımlayıp anlamının en akılcı yolunun “gün”e, “gündelik” olana bakmak olduğunu ifade etmektedir.^[17] Gündelik hayat ise insan eylemleriyle ilgili bir kavramdır. İnsanların, bağlarını kurduğu, ortaklıklar yarattığı, farklılıkların ve çatışmaların yaşandığı bir alandır. Bir anlamda “insanı, insan yapan ilişkilerinin

[14] Çiçekli, Göç Terimleri Sözlüğü, s. 22.

[15] Züleyha Özbaş Anbarlı, Dijital Uzamda Yaşamak: Twitter’da Gündelik Hayat, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2017, s. 20.

[16] Michel de Certeau, vd., Gündelik Hayatın Keşfi II Konut, Mutfak İşleri, A. Özcan (Çev), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2009, s. 25.

[17] Henri Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat, I. Gürbüz(Çev), Metis Yayınları, İstanbul 2010, s. 40.

toplama”dır^[18]. Gündelik eylemler, birbirine bağlanıp tekrarlanarak yeniden üretilmektedir^[19]. Zira, bu eylemler sayesinde gündelik hayat gerçekliğini koruyarak eylemleri tekrar üretebilir konuma gelmektedir.^[20] Tekrar edilen eylemler olan yemek, içmek, gezmek gibi eylemler tek başlarına bir anlam ifade etmesede bu eylemlerin toplumsal ilişkiler temelinde değerlendirilmesi bu eylemleri anlamlı hale getirecektir.

Gündelik hayat, sosyoloji içerisinde kısa bir süre önce dikkat çekmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramın tanımı, diğer kavramlara göre daha zor yapılmıştır. Tanımı zorlaştıran şey, gündelik hayatın “sıradan” görüldüğü kadar “görünmez” olduğuyula ilgilidir.^[21] Lefebvre’ye göre, “köylü dolabının bir üsluptan yoksun olmadığını, en fazla ve en basit şeylerin (kaplar, vazolar, çanaklar vs.) çevreye ve toplumsal tabakalara göre farklılık gösterdiklerini bilmek”^[22] önemlidir. Diğer bir ifadeyle gündelik hayat, her ne kadar görünür duran bir kavram olsa da kökleri güçlü, geniş, derinlere inen bir kavram olarak ortaya çıktığı ve tanımlanmasının zor olduğu kadar çözümlenmesinin de zor olduğu anlaşılabilir. Zira en basit gibi görünen durumlar en çok uğraştıran şeyler olarak ortaya çıkmaktadır. Ve gündelik hayat kavramının önemi de burada yatmaktadır.

Gündelik hayat, Lefebvre için “aşına” olunan şeydir fakat aşına olunması bilindiği anlamını da taşımamaktadır^[23]. Aynı zamanda gündelik hayat kendisinde bir belirsizliği içermektedir^[24]. Gündelik hayat sıradan olmasına karşın, bir tekrarı gerektirir. Gündelik hayatta sürekliliğin olması elzemdır. Çünkü insanlar gündelik hayatlarını isteklerine göre şekillendirmekte ve bu istekleri sürekli olarak tekrarlanmaktadır. Bu noktada ise süreklilik ve yineleme gündelik hayatta elzem parçalar olduğundan insanlar için genel bir bütünlüğün, mantığın fark edilmesi mümkün hale gelir.^[25] Zira “önemsiz sıradan, gündelik nesnelerin incelenmesiyle bilimin birçok alanında önemli keşifler gerçekleştirilmiş”tir.^[26] Bu noktada keşiflerin ortaya çıkmasının temelinde gündelik hayatın bütünlüğünün, mantığının anlaşılmasının yer aldığı belirtilebilir.

[18] A. Esgin ve G. Çeğin, Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar, Phonenix Yayınevi, Ankara 2020, s. 19.

[19] Henri Lefebvre, Gündelik Hayatın Eleştirisi III Moderniteden Modernizme, I.Ergüden (Çev), Sel Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 8

[20] Peter L. Berger ve Thomas Luckmann, Gerçekliğin Sosyal İnşası Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi, Vefa Saygın Öğütte(Çev.), Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 32.

[21] Esgin ve Çeğin, Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar, s. 343.

[22] Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat, s. 41.

[23] Henri Lefebvre, Gündelik Hayatın Eleştirisi I, I.Ergüden (Çev.), Sel Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 20.

[24] Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat,

[25] Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat, s. 47

[26] Lefebvre, Gündelik Hayatın Eleştirisi I, s. 136.

Lefebvre için mekanın gündelik yaşamdaki üretimini belirleyen iktidar olduğunu belirterek gündelik yaşamı tahakküm ilişkisi çerçevesinde ele almıştır.^[27] Ve bu çerçevede Lefebvre ve De Certeau'yu ortak bir noktada buluşturmaktadır. De Certeau'da Lefebvre gibi gündelik hayatın bir iktidar alanı olduğunu vurgulamış ve tahakküm ilişkilerine odaklanmıştır. Ve eyleycilerin, kendisine dayatılan düzende, kanunla dayatılan kuralların dışına çıkmadan, yaratıcılığını kullanarak kendine ait bir alan yarattığını savunmaktadır. Bu çerçevede gündelik hayatı, bireyin işlerini gerçekleştirme biçimi üzerinden değerlendirirken strateji ve taktik kavramlarını kullanmaktadır.^[28]

Strateji kavramıyla anlatılmak istenen “bir istek öznesi ile bir erk öznesinin belli bir çevreyle yalıtılmasıyla oluşan güç ilişkilerinin ölçülüp tartılması”dır.^[29] Yalıtılan çevre, esasen belirli bir aidiyet içinde sınırları çizilmiş olan ve dıştan bakılarak idareyi mümkün kılan, idarenin temelini oluşturan bir alandır. Strateji de erkin varlığının kabulüyle hareket edilmektedir. Taktik kavramı erkin yokluğuyla birlikte tanımlanmakta ve uygulama açısından yalnızca ötekinin alanına sahip olduğundan dolayı bu alana yavaşça sızmaktadır. Bu noktada taktik, alanı ne bütünüyle kapsayabilmekte ne de belirli bir mesafede kalmayı başarabilmektedir. Dolayısıyla, edindiği avantajları toparlayabileceği ve şartlardan bağımsız olacağı bir merkeze, zemine ve mekana da sahip değildir. Taktik, mekana sahip olmadığından zamana bağımlıdır ve kendi çıkarına olan şeyleri yakalamak için her an tetikte olmak zorundadır. Kendi çıkarına olan şeyleri yakalamak için tetikte beklemesine karşın kazançlarını muhafaza edemez. Bu durumda olayları sürekli olarak takip etmek ve olayları “fırsatlara” çevirmek durumundadır.^[30] De Certeau için taktikler, “ince ayarlı dümenler” olarak stratejilerin arasında “gezinirler”, “geleneklerin sunduğu her tür olasılıkla oyun kurarlar”, “birini ötekinin yerine kullanırlar” ya da “birini diğeriyle telafi ederler”, “farklı bir biçime sokarak yeniden imal ederler ve dönüştürürler”. Bu taktikleri gerçekleştirirken toplumsal, ekonomik ve simgesel bölümler arasında “kısa devre” kurarlar.^[31]

Taktik, stratejilerin karşısında duran devrim niteliğinden bağımsız bir davranış biçimi olarak karşımıza çıkıyor. Çünkü taktik, gücün yokluğunu temel alarak planlanmamış ve bilinçli olarak tasarlanmamış eylemleri içermektedir. Bu yönleriyle taktik, devrim niteliğindeki bir davranış olarak düşünülemez. Strateji kavramında ise güç ilişkilerinin kullanımı, gücün varlığı hesaba katılır. Belirlilik, düzen ve kuralların referans olduğu açık bir şekilde ortaya konmuş olan bir amaca hizmet ederek iktidar tarafından özel olarak hazırlanan bir eylem planı ile olarak ifade

[27] Lefebvre, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, s. 83.

[28] De Certeau, *Gündelik Hayatın Keşfi I*, s. 54.

[29] De Certeau, *Gündelik Hayatın Keşfi I*, s. 54.

[30] De Certeau, *Gündelik Hayatın Keşfi I*, s. 53-54.

[31] De Certeau, *Gündelik Hayatın Keşfi I*, s. 139.

edilebilir. Bu haliyle strateji koordine edilen ve belirli bir yönergeye sahip olan ve birbiriyle ilişkili olan eylemlerin ortak bir adıdır. Fakat taktik ise tamamen bilinçsiz olarak ortaya çıkan, gücün yokluğunda spontane eylemler şeklinde karşımıza çıkan zayıf olanın sanatıdır. “Zayıf olanın”, “güçlü olana” karşı üstün gelmesi, oyun-dümen çevirme sanatı, “avcılara” özel hileler ve tuzaklar, el çabukluğu vb. bulguların hepsi taktiktir. Bu bakımdan taktikler, stratejileri bozan ve çarpıtan bir kurnazlıktır. Kurnazlık olarak nitelendirilebilecek olan taktiklerin bir adı yoktur. Stratejiler, bir ad koyarak durumu karmaşıklıktan kurtarıırken taktikler ise karmaşıklıkların içerisinde yüzyılların birikimiyle birlikte gündelik hayatın içinde yer almaktadır^[32].

Bu tanımlamalardan hareketle stratejilerin makro bir yapıya karşılık geldiği ve makro yapının dayattığı uyulması gereken kurallar olarak ifade edilebilir. Taktik kavramı ise egemen yapı veya söylemin karşısında durarak, kendisine yaşam alanı açmak için yapılan bir davranış biçimi olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla taktik kavramının amacının stratejileri idare etmek olduğu iddia edilebilir. Bireyler hakim olan stratejilere direndikçe taktikler ortaya çıkmaktadır. Stratejiler karmaşık değilken taktikler yüzyılların birikimiyle karşımıza çıkan bir karmaşıklıkta içerisinde barındırır. Taktiklerin kendine ait bir mekanı olmadığından stratejilerin mekanını, diğer bir ifadeyle ötekinin alanını kullanırlar. Ötekinin alanının kullanılıyor olması taktiklerin bir aidiyet taşımadığına işaret etmektedir. Strateji, güçlü olanın etkin olduğunu işaret ederken, taktik ise erkin yokluğunda zayıf olanın sanatı olarak ifade edilebilir.

2. ARAŞTIRMA BULGULARI

2.1. İyi Bir Yaşam İçin Yapılan Göç

Elde edilen veriler ışığında Kırgız kadınlarının göç etmesinde en önemli etkenin ekonomik koşulların yetersizliği olduğu görülmüştür. Görüşmecilerin tamamı, Kırgızistan'daki hayatından daha iyi bir yaşam sürdürmek ve göç edenlerin bir kısmını Türkiye'de para biriktirerek Kırgızistan'da kalan ailelerine para göndermek için gelmiştir. “Türkiye’ye gelmeye nasıl karar verdiniz ve Türkiye’ye gelme nedeniniz nedir?” sorusuna verilen cevaplar bu durumu açıkça göstermektedir: “*Finansal sıkıntılardan dolayı Türkiye’ye geldim. Para biriktirip, maddi olarak rahatlamak istedim...Sonuçta çocuklarım vardı ve bir şekilde onlara bir gelecek sağlamam gerekiyordu...*”(G1, 33 yaşında, dini nikahlı olarak evli, temizlik görevlisi). “... kız kardeşimin kocası Türk. Ve kız kardeşim bana git Türkiye’ye ve çalış dedi. Ekonomik kaygım olduğundan gelmeye karar verdim... Şirket aracılığıyla Türkiye’ye geldim...”(G3, 48 yaşında, dini nikahlı olarak evli)

[32] De Certeau, Gündelik Hayatın Keşfi I., s. 55.

Kendi ülkelerindeki ekonomik sıkıntılardan ziyade Türkiye'ye gelerek daha iyi bir yaşam alanına sahip olmak ve ülkelerine para göndermek, Kırgız kadınlarını göç etmeye iten unsurları oluşturmaktadır. Göç sürecinde farklı duygular hissedip her ne kadar geri dönmek isteseler dahi ülkelerinde geride bıraktıklarını düşünerek geri dönme fikrinden vazgeçmişlerdir. Bir anlamda ekonomik yetersizlikleri, hissettikleri korku karşısında daha ağır bir noktada durmaktadır: *"İlk geldiğimde çok korkuyordum. Geri dönmek istemiştim. Ama çocuklarım aklıma gelince vazgeçtim."* (G3, 48 yaşında, dini nikahlı olarak evli). *"Bende ilk Antalya'ya gelirken korkmamıştım. Ama geldiğimde biraz korku hissettim. Geldiğimde Antalya bana çok büyük gözüktü. Ailemi düşünüp korkularımı bırakmaya karar verdim."* (G1, 33 yaşında, dini nikahlı olarak evli, temizlik görevlisi).

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere göç etmelerinin temel unsurunun daha iyi bir yaşam şartlarına sahip olmak, ailelerine para göndermek olduğu görülmektedir. Maddi nedenlerin yanı sıra bir Türk ile evlendiği için Türkiye'ye gelen Kırgız kadınları da vardır. Fakat görüşmecilerden önemli bir kısmının amacının para kazanmak olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır. *"Ben önceden evliydim. Ben üniversitede okurken tanışmıştım bir Türkle. Biz Kırgızistan'da tanışıp evlenmiştik. Eski eşimin okulu bittikten sonra Türkiye'ye gelip yerleştik."* (G2, 39 yaşında, evli, temizlik görevlisi). *"Eşimle Rusya'da yaşıyorduk, orada tanışıp evlenmiştik. Emekli olunca eşimin memleketine döndük."* (G5, 50 yaşında, evli, doktor).

Görüşmeler sırasında Türkiye'de istedikleri hayatı yaşayıp yaşamadıkları, istedikleri hayatın nasıl olduğuna dair sorulara verilen cevaplar da bu konudaki iddiaları destekler niteliktedir: *"Ama kendi arabam kendi evim olmasını isterdim. Başka bir şeye gerek yok benim için. Çocuklarımın buraya gelmesini isterdim. Burada onlarla yaşamak isterdim."* (G3, 48 yaşında, dini nikahlı olarak evli). *"(...)İstedğim hayat, eşimle çocuklarımla birlikte huzurlu bir hayat. Evimiz ve arabamızın olması, çocuklarımın mutluluğunu görmek isterim. Benim için en önemli şey huzurdur."* (G4, 35 yaşında, evli, çalışmıyor).

Verilen cevaplar ışığında manevi isteklerinin yanında maddi düzeyde isteklerinin olması dikkate değerdir. Ev, araba gibi isteklerinin olması aslında ülkeye olan aidiyetlerini, bağlarını artırma noktasında önemli birer unsur olarak düşünülebilir. Lefebvre, gündelik hayat içerisinde bilhassa otomobilin "kral-nesne" ve "kılavuz-şey" olduğunu vurgulamaktadır. Otomobil, diğer bir ifadeyle elde edilen "üstün nesne" gündelik hayatı yapılandırarak birçok alandaki davranışların değişmesinde etkilidir. Büyülü bir nesne ve düştür, bu nesneye sahip olmak işlevsel olmasının yanında gösterge olarak tüketilmesini de sağlamaktadır^[33]. Davranışlardaki değişmelere neden olduğundan ve ülkede var olan hiyerarşide kendilerine bir yer bulmalarını sağladığından dolayı üstün nesneyi sadece maddi düzeye indirge-

[33] Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat, s. 115-118.

mek bir hata olacaktır. Dolayısıyla görüşmecilerin istedikleri hayatların içerisinde “bir ev, otomobil sahibi olma” istekleri hiyerarşik düzende yer almak istediklerinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Veriler ışığında hareket edildiğinde kendi ülkelerindeki ekonominin yeterince gelişmemiş olması ve hayal ettikleri hayatı yaşamak istediklerinden dolayı Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bu bağlamda ekonomik anlamda hayatta kalabilmek, daha iyi bir yaşam sürebilmek katılımcıları göçe iten unsur veya temel çıkar olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç etme kararının alınmasıyla birlikte kendi ülkelerine karşı bir tür taktik geliştirmiş olarak görülseler de göç edilen ülkede ekonomik çerçevedeki kurallara/stratejilere uyum sağladıkları ve bu konuda bir taktik geliştirmedikleri görülmüştür.

2.2. Dil Bilmek Üzerine

Göç etmiş birisi için dil bilmek, gittikleri ülkenin sosyal hayatına katılabilmek, uyum sağlayabilmek demektir. Kırgızlar için de dil bilmek, Türkiye'de yaşamak ve hayata katılmak için gerekli şartlardan birini oluşturmaktadır. Dili öğrenmediklerinde veya kendi ülkelerinde göç etmeden önce öğrenmeye vakitleri olmadığı zaman göç ettiklerinde sorunlarla karşılaşmışlardır. Özellikle iş yerinde çalışırken, kamusal alana çıktığında dil bilmemenin neden olduğu zorluklar görünür hale gelmiştir. Örneğin: “İlk zamanlar vizem yoktu ve dilim olmadığından dolayı da vize alamadım bir süre. Fakat Türkçe öğrendikten sonra işverenler beni sevdiler ve vize yaptılar. Memleketime giderken vizeni yakacaksan gitme ya da 1 aylığına git gel, uçak biletini alalım, dediler.” (G1, 33 yaşında, dini nikahlı olarak evli, temizlik görevlisi).

Burada görüldüğü gibi dil bilmemekten kaynaklı olarak iki tarafın anlaşması, birbirini tanıması zor hale gelmiştir. Fakat dil öğrenip iletişim kurduktan sonra birbirlerine karşı güvenleri gelişmiş ve hayat daha kolay hale gelmiştir. Dolayısıyla göç ettikleri ülkedeki dil stratejisine karşı olarak ilk dönemlerde bir taktik geliştirmemişler ve Türkçeyi öğrenerek burada hayatlarını kolaylaştırmışlardır. Fakat Türkiye'de başka Kırgızları tanıdıktan sonra aralarında kendi dillerini konuşmaya dikkat etmişlerdir: “Antalya'ya geldikten sonra Kırgızlarla tanışmaya başladım. Onlarla bulduğumuzda kendi ülkemde arkadaşlarımla birlikte gibi hissediyordum. Birbirimizle konuşurken Kırgızca konuşuyorduk.” (G3, 48 yaşında, dini nikahlı olarak evli).

Dolayısıyla Türkçeyi her ne kadar öğrenmiş olsalar da kendi kültürlerinden birisiyle karşılaştıklarında konuşma dili olarak kendi dillerini seçmeleri aslında kendi kültürlerini devam ettirme isteği içerisinde olduklarını göstermektedir. “Anadil, kişinin onu besleyen kültürle en derin ve en güvenli bağlantısıdır. Yeni bir dil edin-

mek... kimliğini tehdit eder”.[34] Dolayısıyla her ne kadar tarihlerinin ortak olduğu bir ülkeye göç etmiş olsalar da ilk ülkeye geldikleri dönemde Türkçeyi öğrenmeye mecbur hissetmeleri, kimliklerini tehdit eden bir unsur olmuş olabilir. Fakat görüşmeler sırasında sürekli olarak iki ülkenin ırkının, dininin aynı olduğunun vurgulanması göç ettikten sonra öğrendikleri dili bir tehdit olarak algılamadıklarını düşündürmektedir. Lakin başka bir perspektiften bakıldığında dil stratejine şiddetle karşı çıkmamışlar, öğrenmeme konusunda diretmemişler fakat bunun yanında taktik geliştirmekten de geri kalmamışlardır. Kamusal alanda, işyerlerinde Türkçe konuşurken kendi arkadaşlarıyla Kırgızca konuşmayı tercih etmişlerdir.

Türkçeyi öğrenirken günlük yaşamları için zorunlu olarak bilmeleri gereken kadar da öğrenmemişlerdir. Dili tam manasıyla öğrenme eğiliminde oldukları ve öğrenme konusunda direniş göstermedikleri görülmüştür. Göç ettikleri yerdeki dili öğrenerek aradaki kültürel farklılığı kaldırmayı amaçladıkları ve bu şekilde aynı kültüre ait olduklarını, dünyayı aynı şekilde görüp yorumladıkları, düşünce ve duygularının birbirleri tarafından anlaşılacağı gibi ifadeleri belirttikleri iddia edilebilir[35]. Mamafih, tarihlerin bir noktada birleşmesinin etkisi ve Kırgız ve Türk kültürünün benzer olmasının etkisi yadsınamaz. Bunların yanı sıra Türkiye’de kalıcı olarak kalmak istemelerinin de etkisinin olduğu varsayılrsa da direniş göstermemeleri önemlidir: “..dil konusunda sadece ilk geldiğimde sorun yaşadım. Bilmediğim şeyleri sorardım, öğrenmeye çalışırdım., bir yerde çalıştığım yerde “Amaan bunlarda bizi anlamaz” dediler. Ve bende bunu anlayıp cevap verdiğimde bir daha böyle bir şey demeye cesaret edemedi.” (G2, 39 yaşında, evli, temizlik görevlisi).Görüşmecinin ifade ettiği şekilde sosyal hayata katılmanın, uyum sağlamanın dışında dil bilmenin kendilerini koruma, savunma aracı olarak öne çıktığı söylenebilir. Bir anlamda dil bildiğini göstererek “Ben de buradayım.” demek istediği ve kendi etnik kimliğini ortaya çıkardığı da ifade edilebilir.

Dil alanında geliştirdikleri başka bir taktik ise dili avantaja çevirmektir. Dili avantaja çevirmeleri De Certeau’nun deyimi ile “geleneğin sunduğu her türlü olasılıkla oyun oynarlar”. Dil öğrenme konusunda bir taktik geliştirmemiş olsalar da hakim dil dışında başka bir dil konuşmaları göç edilen ülkedeki kültüre bir karşı çıkış olarak düşünülebilir. Bunun yanı sıra dil bilmeyi bir sermaye unsuru haline getirerek meslek sahibi olabilmişlerdir. Bir katılımcı üniversitede İngilizce ve Almanca bilmesinden kaynaklı olarak turistlere Antalya’da bir dönem tercümanlık yapmış ve şirket aracılığıyla gelen Kırgızlara yardımcı olmuş ve bu şekilde geçimini sağlamıştır: “Üniversitede İngilizce ve Almanca derslerimiz vardı. Biri bana tercüman olmam için ısrar etti ve kısa bir süre turistlerle anlaşmalarını sağladım. Sonra işten ayrıldım. Bu Kırgızların geldikleri şirkette çalıştım. İşyerine bir dönem için Kırgızca bilen biri gerekiyormuş.” (G6, 26 yaşında, bekar, kasiyer).

[34] Salman Akhtar, Göç ve Kimlik, Kargaşa, Sağaltım ve Dönüşüm, Sfenks Kitap, İstanbul 2020, s. 16.

[35] Hayati Beşirli ve Zeynep Serap Tekten Aksümerli, Kültür ve Kimlik: Disiplinlerarası Yaklaşımlar, Siyasal Kitabevi, Ankara 2020, s. 73.

O halde dil stratejik bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç edilen ülkede iletişim kurabilmek adına ülkedeki resmi dilin öğrenilme zorunluluğuna (kuralına/stratejisine) direniş göstermedikleri ve resmi dili öğrendikleri görülmüştür. Fakat kendi kültürlerinden birisiyle karşılaştıklarında kendi dillerini tercih etmelerinin, stratejiye karşı geliştirilmiş bir taktik olduğu söylenebilir. Geliştirdikleri bu taktikle birlikte egemen yapı karşısında kendi dillerini koruma amacı taşıdıkları belirtilebilir. Her ne kadar kendi kültüründen birileriyle Kırgızca konuşuyor olsalar da Türk toplumundan kopuk bir halde değillerdir. Çünkü kendi kültüründen birisiyle tanıştıkları zamana kadar tek kalmış ve Türk toplumunun içinde yer almışlardır. Dolayısıyla geliştirdikleri taktik geldikleri ilk andan itibaren değil sonradan ortaya çıkmıştır. Dili avantaja dönüştürmek de bir taktik biçimi olarak karşımızda belirlemektedir. Bu durumun başka diller bilenler için bir geçim kapısı daha açtığı ve bir noktada başka avantajlara da dönüşebileceği ifade edilebilir. Eyleyicilerin bu davranışları De Certeau'nun "geleneğin sunduğu her türlü olasılıkla oyun oynarlar" ifadesini doğrular niteliktedir.

2.3. Yeme-İçme Biçimleri Üzerine

Yemek kültürü, toplumdan topluma değişen bir kültür olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumlar arasında bir farklılık yarattığından dolayı bir ülkeden başka bir ülkeye gidenlerin zorluk çektiği alanlardan bir tanesini oluşturmaktadır. Bu kapsamda "yemek konusunda Türkiye'ye geldiklerinde bir zorluk çekip çekmedikleri ve Kırgızistan ve Türkiye'deki yemeklerin birbirine benzeyip benzemediği, Türkiye'deki yeme- içme alışkanlıklarının, Kırgızistan'daki gibi devam edip etmediği, Kırgız yemeklerini burada yapıp yapamadıkları ve alışverişlerini yapabilecekleri bir Kırgızlara ait bir yer olup olmadığı" gibi sorular yöneltilerek aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede bir kısım görüşmeci yemeklere ilk başta zorlansa bile daha sonra alıştığını dile getirmiş ve Kırgız yemeklerini yemek istediğinde malzemeleri kolaylıkla bulduğunu ve istediği zamanlarda yapabildiğini belirtmiştir: "Ben yemek konusunda sıkıntı çekmedim. Yemeklerden bazıları birbirine benziyor. Bazıları ise benzemiyor. Bizde de çay var, ekmek yiyoruz. Orda pilav yiyoruz zaten, burada da pilav yiyoruz. Müslüman bir ülkeyiz, Türkiye'de de Müslüman ülke ve yemeklerimiz çok değişmiyor." (G4, 35 yaşında, evli, çalışmıyor). "Yemeklere merakım var. Buraya yeni geldiğimizde buranın yemeğini, kültürünü öğrenmeye istekliydim. Etili yemekler daha az. Bizim orada etli yemekler fazladır. Ama sebze yemeklerini de sevdim. Kullanılan malzemeler birbirine benziyor." (G7, 45 yaşında, evli)

Diğer görüşmeciler ise Türkiye ve Kırgızistan'ın yemek kültürlerinin benzemediğini, bu yüzden Türk yemeklerine alışmakta zorlandıklarını ve hala alışmaya çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Misal;

..Damak tadı başka, yapılışı başka. Burada çoğunlukla ot yiyorsunuz. Biz orada sürekli et, hamur yeriz. Sizdeki türlüye benzeyen yemekleri çok yeriz. Ve çoğu yemek benim damak tadına uymuyor. Çünkü ben eti çok seviyorum... Ama yine de çok istediğimde sebze yapmaya devam ediyorum. Burada etli yapsam dahi etlerin tadı bile değişik. Buradaki etlerin tadı yok sizin mantılara benzeyen bir hamur işimiz var. Ve o etle yapıyor. Burada etle yapmak istediğinde çok fazla almamız gerekiyor etten. Ve böyle olunca bazen alamıyoruz. Ot olarak dereotu ve maydanozu çok kullanırız. Maydanozun da küçükleri vardır. Onları çok fazla kullanırız. Bizim oralarda çok fazla ot çeşidi yoktur. Ve öyle bir kültürde yok, buradaki gibi. (G2, 39 yaşında, evli)

Görüldüğü gibi birbirine tezat durumlar ortaya çıkmıştır. Görüşmecilerden bazıları yemeklere alıştığını dile getirirken bazıları alışmadığını, zorlandığını söylemiştir. Dolayısıyla bu noktada bireysel damak zevklerinin kararları belirleme noktasında büyük bir rol oynadığı ifade edilebilir. Damak tadının oluşması noktasında ise toplumsal değerlerin içselleştirilmesi ve bu içselleştirmeyle birlikte kültürel değerlerin aktarımı gerçekleşmektedir^[36]. Değer aktarımının yanı sıra kişinin kendisini belli etnik gruba yakın hissetmesi de yemek ile ilgili boyutlara bağlıdır^[37]. Dolayısıyla görüşmecilerden yemeklerini beğenerek genel olarak Türk yemeklerini yemeğe başlamaları ve iki kültürün yemeklerinin tamamen olmasa da birbirine benzediğini dile getirmeleri aslında iki kültürü birleştirdikleri, değer aktarımının olduğu, göç ettikleri ülkeye yakınlaştıkları anlamını taşıyabilir. Bir anlamda kendi kültürlerinden izler de buldukları ima edilebilir. Fakat Türkiye'deki yemeklere alışmadıklarını ifade eden görüşmecilerde ise kendi ülkesinin yemeklerini özledikçe çeşitli farklılıklarla yemeklerini yapmaya çalıştıkları görülmektedir. Aradığı lezzeti yakalayamamasına rağmen buna devam etmesi kendi kültürünü koruma ve özlemini giderme amacı taşımaktadır. Dolayısıyla burada geliştirilen taktik, yemeklerin uyarlanmasıyla birlikte yeme-içme biçimlerinin yeniden düzenlenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunun yanı sıra alışverişlerini günlük hayatlarında zincir marketler üzerinden yaptıklarını ifade etmelerine karşın internet üzerinden yaptıkları alışverişlerde Kırgız birinin sattığı ürünlerden almaya dikkat ettikleri görülmüştür: "Hayır benim bildiğim kadarıyla Kırgızlara ait bir yer yok. İnternet üzerinden Kırgız sayfalarından alışveriş yapıyorum. Onun dışında Türkler nereden alışveriş yapıyorlarsa bende oradan yapıyorum." (G3, 48 yaşında, dini nikahlı olarak evli). İnternet üzerinden yapılan alışverişlerde Kırgız sayfalarının tercih edilmesi kendi kültüründen kopmadığını ve başka bir ülkeye göç etsede kendi ülkesine olan bağlılığını koruduğunu düşündürebilir.

[36] Beşirli ve Aksümerli, Kültür ve Kimlik: Disiplinlerarası Yaklaşımlar, s. 9.

[37] Beşirli ve Aksümerli, Kültür ve Kimlik: Disiplinlerarası Yaklaşımlar, s. 24.

Genel çerçevede ulaşılan veriler De Certeau'nun ev içi pratikler alanındaki "farklı bir biçime sokarak yeniden imal ederler ve dönüştürürler" görüşüne uygundur. Katılımcıların bazılarının yemeklere alıştığını belirtmesi, stratejiye karşı bir taktik geliştirmediklerini lakin zaman zaman kendi ülkelerine özgü yemekleri yaptıklarını ifade etmeleri ise kendi kültürlerinden kopmak istemediklerinin bir göstergesi olarak düşünülebilir. Fakat Türk yemeklerini kendilerine uyarlayarak veya kendi ülkelerine özgü olan yemekleri yeniden düzenlemeleri ise yemek özelinde geliştirdikleri taktikleri oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle hakim kültür içerisinde yemek alanındaki unsurları değiştirerek kendileri için yeniden üretmişlerdir. Yiyecek-içecek alanında yapılan alışverişlerde ise bir taktik geliştirmedikleri, internet üzerinden yapılan alışverişlerde ise kendi ülkelerine ait ürünleri satın almaları ve bu ürünleri kullanmaya devam etmeleri ülkelerine olan bağlılıklarının bir tür göstergesi olarak düşünülebilir.

2.4. Sosyal Çevre Üzerine

Görüşmecilere "Türkiye'ye geliş kararını nasıl aldıkları" konusunda sorulan sorular, sosyal çevrelerinin nasıl oluştuğuna yönelik ipuçlarını barındırmaktadır. Buna göre, şirket aracılığıyla Türkiye'ye gelenlerin öncesinde Türkiye hakkında bilgi sahip oldukları ve bu sayede şirketlerle iletişime geçerek Türkiye'ye gelme konusunda karar vermeleri dikkat çekicidir: "...şirkete kayıt olmuştum. O yolla geldim. İlk geldiğimde yatılı olarak çalışmaya başladığımdan arkadaşım yoktu... 6 senedir evliyim. Ve o zamandan beri kocamın teyzeleri, akrabaları var. Gelip gidiyoruz sürekli olarak. Eşimin kuzenleri gelir gider görüşürüz sürekli olarak. Şu anda da gayet iyi bir dostluğumuz var onlarla." (G4, 35 yaşında, çalışmıyor). "Şirket aracılığıyla geldim. Yatılı olarak çalışmayı bıraktıktan sonra iş yerimde arkadaşlarım oldu. Kendi evime çıktıktan sonra komşularım oldu. Komşularıyla iletişimin iyi ama aradaki güven tam oluşmadığından evlere gidiş-geliş yapmıyoruz. Birbirimize yiyecek ikram ediyoruz." (G6, 26 yaşında, kasiyer).

Şirket aracılığıyla gelen Kırgızların, ilk başlarda yatılı olarak çalıştıkları göz önüne bulundurulduğunda göç ettikleri ülkede iletişim halinde oldukları kişilerin sadece şirketler ve işverenlerinin olduğu görülmektedir. Tanıdıklarının söyledikleriyle ikna olup göç etselerde Türkiye'de bir arada yaşama kültürleri oluşmamıştır. Bu çerçevede Kırgızların birbirinden kopuk oldukları ve iletişimlerinin daha az olduğu veya sadece sosyal medya üzerinden haberleştikleri ifade edilebilir. Sosyal bağların daha kısıtlı bir durumda olduğu görülmektedir.

Türkiye'ye eşleriyle birlikte gelenlerin, sosyal çevresinin eşinin akrabaları tarafından oluştuğu sonrasında komşu ve arkadaş edinmesiyle sosyal çevresinin genişlediği görülmüştür: "...çevremde çok fazla Türk var. Bana karşı tavırları çok samimi. Çok iyiler. Birbirimizi sürekli olarak eve davet eder, oturup sohbet ederiz. Dolayısıyla güzel bir iletişimimizin olduğunu söyleyebilirim...şirketimden dolayı Kırgızlarla da

sürekli görüşüyorum. Burada geniş bir çevrem var.” (G5, 50 yaşında, evli, doktor). “İlk başlarda eşimin ailesiyle yakındım. Akrabaları ülkeye alışmamda yardımcı oldular. Sonra komşularım olmaya başladı. Apartmanda karşılaştıkça herkese “merhaba” demeye çalıştım. Bana mesafeli davrandılar önce. Sonra benim samimiyetimi gördükten sonra yakın davranmaya başladılar. Komşularım, aynı zamanda arkadaşım oldu...” (G7, 45 yaşında, evli, ev hanımı)

Lefebvre için insanlar, modern zamanla birlikte hayatlarına giren boş zaman unsuruyla rahatlamalı, kaygı ve zorunluluklarından kurtulmalıdır. Çalışma hayatında insan yorgundur, endişe ve kaygılar barındırır ve dolayısıyla çalışma hayatı içerisinde ulaşacağı boş zamanı beklemektedir. Fakat kapitalizm nedeniyle gündelik hayat, bölünmüş ve modernlik boş zaman çağını yaşamamıştır.^[38] Çalışma hayatı ve boş zaman birbirinden ayrılmış gibi görünse de aile ve özel hayat ile bir bütün olarak gündelikliğe denk gelmektedir.^[39] Gündelik hayat ve boş zaman faaliyetleri arasındaki ilişki bir birlikteliğe ve aynı zamanda bir çelişkiye işaret etmektedir.^[40] Bireyler, bir konuda emek harcayıp, çalıştıktan sonra dinlenmek adına başka bir şeylerle meşgul olurlar ve modern dünya çerçevesinde düşünüldüğünde insanların boş zaman faaliyetleriyle kendilerini dinlendirebilmeleri artık bireylerin kontrolünde olan bir şey değildir^[41]. Dolayısıyla katılımcıların çalışma hayatları dışında kalan zamanlarının dinlenmek adına gerçekleştirdikleri faaliyetler artık kapitalizm çerçevesinde belirlenir bir hale gelmiştir. Boş zamanın aslında gündelik hayattaki bir tüketim şekli olduğunu “gündelik hayat” ve “modernite” arasındaki ilişkiyi ele alarak ortaya çıkarmıştır.^[42] De Certeau açısından ise toplumsal, ekonomik ve simgesel bölümler arasında kurdukları kısa devreler (taktikler), Kırgızların sosyal çevre seçimleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Zira, boş zamanlarında arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirmeleri, görmedikleri yerlere gitmeye gayret etmeleri, misafirliklere gidip gelmeleri bu durumu desteklemektedir. Buradan hareketle çalışma hayatından uzaklaşıp arkadaşlarıyla vakit geçirerek kaygılarından kurtulmaları ve tüketime dahil olmalarının yanı sıra, çalıştıkları kenti tanıma noktasında geliştirilen bir taktik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel çerçevede şirket aracılığıyla gelen Kırgızların ilk başlarda sosyal çevre edinmesi zor olsa da sonrasında Kırgız ve Türk arkadaşlar, komşular edinmiş ve bu yolla kendilerini koruma altına almışlardır. Diğer bir deyişle başka bir ülkede yabancı kalmamak, kendilerini fazla yalnız hissetmemek adına sosyal çevre oluşturmaları önemlidir. İlk dönemlerde yatılı olarak çalışmışlar ve Türkiye’ye alıştıktan sonra kendi evlerini kurmak istemişlerdir. Dolayısıyla kendilerine ait bir ala-

[38] Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat, s. 138.

[39] Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat, s. 38-48.

[40] Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat, s. 66

[41] Lefebvre, Gündelik Hayatın Eleştirisi III, s. 35.

[42] Lefebvre, Modern Dünyada Gündelik Hayat, s. 65.

nın olması sosyal çevre oluşturmalarında veya sosyal çevrelerini genişletmelerinde etkili olmuştur. Ve oluşturdukları sosyal çevre aracılığıyla kente uyum sağlamaya çalıştıkları dikkat çekmektedir. Sosyal çevreleri öncelikle iş arkadaşları-işverenleri, komşuları ve evlilik aracılığıyla oluşmuştur. Türkiye'ye eşleri aracılığıyla gelenler, ikamet yeri olarak eşinin akrabalarının yoğun olduğu bölgeleri seçmişlerdir. Dolayısıyla oluşan bu ağın, Kırgızların kente alışmaları ve Türklerle iletişime geçebilmeleri, iş bulmaları noktasında Mübeccel Kıray'ın tabiriyle bir "tampon" işlevi gördüğü söylenebilir.

2.5. Kamusal Alan Üzerine

Kamusal alan deneyimleri noktasında Kırgızların Türkiye'deki kural ve kanunlara karşı tutumları açık bir şekilde görülmekte, fark edilmektedir. Dolayısıyla Kırgızların, kanun ve kurallar karşısındaki tutumun incelenmesi, geliştirdikleri taktiklerin daha belirgin olarak ortaya çıkmasını sağlamaktadır: *"Şirketler, yaptıkları sözleşmeyle benim yerime vize pasaport gibi işlemlerle uğraşıyorlardı. Bunun yanında birkaç maaşı komisyon olarak vermek gerekiyordu ama bu para verilebilir. Çünkü kağıtlarla uğraşmama gerek yok. Onlar kolaylıkla hallediyorlar."* (G6, 26 yaşında, bekar). *"İlk geldiğimde şirket halletmişti işlemleri fakat şirketten ayrılınca benim yapmam gerekti. Kendin yapıp uğraşman gerekiyor. Bundan kaçak çalıştım, bir dönem. Sigorta da yoktu. Sigortalı iş yok sadece otelde sigorta yapıyorlar. Kaçak kalmayayım diye başvurdum. Bir ay çalıştıktan sonra vizemi yaptılar. Şu an 2 senelik bir vitem var."* (G1, 33 yaşında, dini nikahlı olarak evli, temizlik görevlisi)

Dolayısıyla Kırgızlar, Türkiye'ye gelirken şirket aracılığıyla gelmeyi bir taktik olarak kullanmışlar. Şirketler, onlar adına resmi prosedürle ilgilenmiş ve çalışma yerlerini bulma noktasında aracı olmuştur. Kırgızlar resmi işlemlerle tek başlarına, dil bilmedikleri bir ülkede uğraşmak istememiş ve bu durumda şirkete başvurmuşlardır. Anlaşılacağı üzere şirketler ülkeye uyum sağlama ve resmi işleyişi öğrenme açısından geliştirilen bir taktik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye'de çalışmak için gerekli izinleri almaya gayret ettikleri ve kaçak çalışmak gibi yolları seçmemeleri De Certeau'nun "dümenler ve oyunlar çevirerek manevralar yaparlar" deyişinin aksine bu konuda bir oyun yapmadıklarını göstermektedir^[43]. Kaçak olarak çalışıp yakalandıkları takdirde göç etme amaçlarına bir zarar geleceğinden ve kaçak olarak çalışanlara uygulanan yaptırımların etkisinden dolayı yasal olarak çalışmaya dikkat ettikleri de ifade edilebilir.

Ayrıca, bazı kamu kurumları ve kamusal alan deneyimlerinde ötekileştirildikleri fark edilmiştir: *"Ve burada doktorlar, bazen muayeneden sonra benim hastalığımı söylemeden reçeteyi verirdi. O zaman ben sorunumu anlamadan öylece kalakalırdım. Ama şimdi vatandaşt olduktan sonra tavırları da değişti. Ben neyim olduğumu*

[43] De Certeau, Gündelik Hayatın Keşfi I., s. 47.

sorduğumda cevabını alabiliyorum. Vatandaşlığım bu konuda çok etkisi vardı.” (G2, 39 yaşında, evli)

Dışarda toplumda yabancı olarak etiketleyebiliyorlar. “Yabancılar geldi, bize iş kalmadı, bizim kocalarımızı aldılar, bizim kızlarımız bekar ama onlar Türk erkekleriyle evlendiler” gibi söylemlerle karşılaştım. Şimdi bu duruma sessiz kalamadım. Çoğu zaman bunları söyleyenlerle tartışma içine girdim. Tepkimi gösterdim. Önce susuyordum ama zaman geçtikçe tepkimi gösterip nedenlerini anlatmaya çalışıyorum. Kendimi ifade etmeye çalışıyorum. Neden böyle davranıyorlar. Bilmiyorum. İkimizde Türküz, Müslümanız, aynıyız. Kırgız olsam da Türk olduğumu, tarihimizin aynı olduğunu söylüyorum. (G5, 50 yaşında, doktor)

Bu veriler çerçevesinde yaşanan “ötekileştirme”ye karşı sürekli soru sorma yolunu seçmeleri ve farklılığın olmadığını, aynı olduklarını vurgulamaları dikkat çekicidir. Diğer bir deyişle “aynıyız” diyerek kültürlerinin aynı olduğu ve yabancı olmadıklarını vurgulamaları De Certeau’nun “ayrıcılıkları yok sayarak üstünü örtmek” dediği hususa denk gelmektedir^[44]. Bunun yanı sıra ötekileştirmeyi “cinsiyet” çerçevesinde de yaşadıklarını belirtmişlerdir:

Türk erkekleri farklı bir gözle bakıyorlar. Alışveriş yaparken yabancı olduğunu anladıklarında sana fiyat arttırıyorlar. Sürekli gülip, dalga geçebiliyorlar. Tanışmak isteyip numara istiyorlar. Böyle saygısız şeylerle karşılaşıyorum. Bazı kadınlar ev hayatını öğrenmek istiyorlar. Ne yiyorsun ne içiyorsun, kocanla aran nasıl Gibi sorular geliyordu. Ve bu bana saygısız geliyor. Özellikle yabancı kadınlara çok fazla soruluyor bunlar. Türk kadınlarına çok hayranım. Erkek her yerde erkek ama Türk kadını kesinlikle çok asil. Çok zeki kadınlar. Mesela burada Türk kadınlarına bazı tekliflerde bulunamazken yabancı kadınlara bulunabiliyorlar. Çünkü Türk kadını sessiz kalmayıp hakkını arayacak polise gidip şikayet edecektir. Ama yabancı kadın vizem yanmasın, resmi işlere bulaşmayayım, sakın yaşayayım diyerek bu duruma tepki veremeyip oradan uzaklaşabiliyor. Böyle durumlarda da Türk erkeklerinin amacı düşüncesi ortaya çıkıyor. Türk kadına söyleyemediği bir şeyi neden yabancı bir kadına söyler ki? (G2, 39 yaşında, evli)

Görüşmeciler arasında yaşanan taciz konusunda benzer ifadeler verdikleri görülmüştür. Türk insanlarını genel olarak sevdiklerini söylemelerine rağmen özellikle karşılaştıkları sorunlar nedeniyle Türk erkekleri hakkında çok fazla olumlu düşünmediklerini fakat Türk kadınlarına hayran olduklarını belirtmişlerdir. Türk kadınlarına hayran olduklarını ifade etmeleri, Türk kadınları ile aynı muameleyi görmek istediklerinin bir göstergesi olarak da düşünülebilir.

[44] De Certeau, Gündelik Hayatın Keşfi I.

Görüşme sırasında sorulan “Dışarıya çoğunlukla hangi saatlerde çıkarsınız? Bu saatleri tercih etmeniz bir sebebi var mı?” sorusuna verdikleri cevap bu türden yaşadıkları ötekileştirmeye nasıl bir çözüm aldıklarına dair bir ipucunu sunmaktadır. Bu soruya cevap olarak görüşmecilerin hepsi akşam dışarıya tek başına çıkmadıklarını veya dışarı çıkmaları gerekiyorsa mutlaka yanlarında eşinin veyahut bir arkadaşının olduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla bu çerçevede sorun yaşadıkları mağazaya bir daha gitmemeyi, akşam tek başına dışarı çıkmamayı ve sorun yaşadıkları insanlardan uzak durmayı bir taktik olarak geliştirdikleri belirtilebilir.

Yaşadıkları ötekileştirmeden bahsetmelerine karşın farklı olduklarını belirterek Türkleri ötekileştirmeye çalıştıkları fark edilmiştir: *“Türkiye’de büyüklere saygı yok. Mesela otobüste gençler oturuyor yaşlılar ayakta bekliyorlar. Ama bizim memlekette ise yaşlı biri otobüse bindiği anda gençler hemen yer verirler. Sonra siz olarak değil de sen olarak konuşuyorlar. Biz de tanımadığım biriyle sen diye konuşulmaz.”* (G3, 48 yaşında, dini nikahlı olarak evli)

Büyüklerle daha saygılı olduğu ve senli-benli konuşma noktasında Türklerin bu yönünü beğenmediklerinin belirtilmesi ve aslında kendisinin daha saygılı olduğunu vurgulaması, bir anlamda kendisini üstün şekilde tanımlayarak kimliğini üst noktaya taşıma amacı olduğu düşünülebilir. Görüldüğü üzere “Türk” ve “Müslüman” kimlikleri açısından aynılık belirtilirken davranış biçimleri açısından “Kırgız” kimliği öne çıkartılmaktadır. Bu noktada ırksal boyut özelleştirilmekte ve gerektiğinde “Kırgız” kimliğini daha üstün olduğu vurgulanmaktadır. Genel bir ifade olarak karşılaşılan durumlara göre farklı kimlikler ön plana çıkartılmaktadır, denebilir. Dolayısıyla da farklı kimliklerin belirtilmesi geliştirilen bir taktik olarak yorumlanabilir.

Kamusal alana dair geliştirdikleri taktiklere genel bir perspektiften bakıldığında diğer alanlara göre daha görünür oldukları belirtilebilir. Kamu kurumları çerçevesinde belirgin bir taktik geliştirmedikleri ve bunun yerine var olan stratejiye bağlı kaldıkları görülmüştür. Stratejiye bağlı kalmaları ve kamu kurumlarında taktik geliştirmemeleri bir anlamda göç etme amaçlarına ve göç etme kararını alırken geliştirdikleri taktiğe bağlılıklarından da kaynaklanıyor olabilir. Hastane gibi kamu kurumlarında ise ötekileştirildiklerini belirtmişler ve bu ötekileştirme karşısında aynı olduklarını vurgulayarak ayrıcalıkları yok sayıp üstünü örtme taktiğini geliştirmişlerdir. Ötekileştirmeyi cinsiyet çerçevesinde de yaşadıklarını söyleyerek bunun için akşam dışarıya çıkmamayı, sorun yaşadıkları mağazaya/yere gitmemeyi ve sevmediği insanlardan uzak durmayı taktik olarak geliştirdikleri düşünülebilir. Kırgız kadınlarının yaşadığı ötekileştirme karşısında Türk kadınlarını ötekileştirdikleri görülmüştür. Her ne kadar aynı oldukları vurgusunu yapmış olsalar da ırksal boyutları özelleştirme yoluyla Kırgız kimliğinin daha üstün olduğunu vurgulamışlardır. Tercih ettikleri bu yol ile sahip oldukları farklı kimlikleri ortaya çıkartarak bir taktik geliştirmişlerdir.

SONUÇ

Göç etme durumu, yüzyıllardır önemli olan hareketlilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Genelde canlılar, özelde ise insanlar sürekli olarak yer değiştirme ve göç etme eğiliminde olmuşlardır. Zira tarih, önemli göç olaylarına şahit olmuş ve bu göçlerin önemini koruyarak günümüze kadar gelmesini sağlamıştır. Yaşadığımız yüzyılda da göç hareketleri önemini korumakla birlikte göç etme durumu eski dönemlere göre giderek artmaktadır. Artan bu göç olayları birbirinden farklı sonuçları da meydana getirmektedir. Meydana gelen bu göçler, göç eden birey kadar göç veren ülke ve göç alan ülkeyi de etkilemektedir. Türkiye’de etkilenen ülkeler arasındadır.

Bu çalışmada Türkiye’de Antalya şehrinde yaşayan Kırgız Kadınları ele alınarak göç ve gündelik yaşam arasındaki bağa odaklanılmıştır. Gündelik yaşam içerisinde hangi strateji ve taktiklerin geliştirildiği konusunu öne çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede iyi bir yaşam için yapılan göç, dil bilmek, yeme-içme biçimleri, sosyal çevre ve kamusal alan, hususlarına değinilerek strateji ve taktikler anlaşılmaya çalışılmıştır.

Ekonomik anlamda hayatta kalmak ve daha iyi bir yaşam sürdürebilmek katılımcıları, göçe iten unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç ettikleri ülkede ekonomik alandaki stratejilere karşı bir taktik geliştirmedikleri ve stratejilere uyum sağladıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra göçe iten unsur olarak maddi kaygılar karşımıza çıkıyor olsa da manevi nedenlerden ötürü de göç etmişlerdir. Görüşmecilerin hayal ettikleri hayat içerisinde maddi unsurların (ev, otomobil vb.) olması, hiyerarşik düzende yer almak istediklerinin de bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Göç edilen ülkede hakim olan dili öğrenmek iletişim kurabilmek açısından elzemdir. Katılımcılar, resmi dili öğrenmek hususunda herhangi bir direniş göstermeyerek resmi dili öğrenmişlerdir. Lakin kendi kültürlerinden bireylerle karşılaşmalarında konuşmak için kendi dillerini tercih etmeleri stratejiye karşı geliştirilmiş bir taktik olarak ifade edilebilir. Geliştirilen bu taktik ile birlikte ülkede hakim olan dile karşı kendi dillerini koruma amacı taşıdıkları söylenebilir. Dil alanında geliştirilen diğer bir taktik ise dilin avantaja çevrilmesidir. Dilin avantaja çevrilmesiyle dilin bir sermaye unsuru haline geldiği belirtilebilir. Bu kategori altında geliştirilen taktikler, De Certeau’nun “geleneğin sunduğu her türlü olasılıkla oyun oynarlar.” ifadesine denk gelmektedir. Bu noktada ise dil, stratejik bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma içerisinde araştırılan diğer bir husus ise yeme-içme pratikleri üzerinedir. Bu alanda katılımcıların görüşleri iki kutba ayrılmaktadır. Bir kısım katı-

lımcı hakim kültürün yemek tarzına alıştığını ifade ederken, diğer katılımcılar ise yemeklere alışmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Hakim kültürün yemeklerine alışıldığının ifade edilmesi stratejiye karşı bir taktik geliştirilmediğini göstermektedir. Fakat bazı zamanlarda kendi ülkelerinin yemeklerini yapmaları ise kendi kültürlerinden kopmak istemediklerinin bir tezahürüdür. Hakim kültürün yemeklerine alışamayıp kendi kültürünün yemeklerini düzenleyerek yeniden üretmeleri ise bu alanda oluşturulan bir taktik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum De Certeau'nun "farklı bir biçime sokarak yeniden imal ederler ve dönüştürürler" görüşünü yansıtmaktadır. Yeme-içme alanında yapılan alışverişlerde ise genel olarak bir taktik geliştirmedikleri hakim kültüre uydukları söylenebilir.

Katılımcıların, göç ettikleri ilk zamanlarda sosyal çevre oluşturmaları zor olmuştur. Fakat sonrasında yatılı çalışmayı bırakarak veya kendi evlerini kurarak Kırgız-Türk komşular edinmişlerdir. Kendi sosyal çevrelerini oluşturarak yabancı oldukları ülkede tek kalmamış, kendilerini koruma altına almışlardır. Oluşturulan sosyal çevre, kente uyum sağlama noktasında da etkili olmuştur. Diğer bir ifadeyle "toplumsal, ekonomik ve simgesel bölümler arasında kurdukları kısa devreler (taktikler) sosyal çevre seçimlerinde etkili olmuştur. Bunun yanı sıra evli olan katılımcıların, eşinin akrabalarının yakınlarına yerleşmeleri kente alışmaları, Türklerle iletişim kurmaları ve iş bulmaları noktasında "tampon" görevi gördüğü dikkat çekmiştir.

Araştırılan son husus olan kamusal alanda ise taktikler daha görünür biçimde karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'ye göç etmeye karar veren katılımcıların göç ederken şirket aracılığıyla ülke değiştirmeyi taktik olarak kullanmışlardır. Şirketler, bu noktada uyum sağlama ve resmi işleyişi öğrenme açısından bir taktik biçimidir. De Certeau'nun "dümenler ve oyunlar çevirerek manevralar yaparlar" ifadesinin karşılanmadığı ve çalışma hayatı konusunda bir taktik geliştirmedikleri, stratejilere bağlı kaldıkları görülmüştür. Bu durumun temelinde ise göç etme nedenlerinin zarar görmemesini istemelerinin olduğu düşünülebilir.

Kamusal alan içerisinde ötekileştirildikleri fark edilmiş ve bu konuda katılımcıların "aynıyız" vurgusu yaparak ötekileştirmenin ötesine geçmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu nokta ise De Certeau'nun "ayrıcılıkları yok sayarak üstünü örtmek" ifadesini karşılamaktadır. Bahsi geçen ötekileştirmeyi cinsiyet çerçevesinde de yaşamışlardır. Bundan dolayı da akşam dışarı çıkmamayı, sorun yaşadıkların mağazaya veya yere gitmemeyi ve konuşmak istenilmeyen insanlardan uzak durmak gibi taktikler geliştirmişlerdir. Katılımcıların yaşadıkları ötekileştirmeye karşın Türk kadınlarını ötekileştirdikleri görülmüştür. Aynı olma vurgusu yapılmışsa da ırksal anlamda Kırgız kimliğinin daha üstün olduğu vurgulanmıştır. Yapılan vurgu aslında sahip olunan farklı kimlikleri ortaya çıkartacak bir taktik niteliği taşımaktadır.

Çalışmanın bulgularından hareketle gündelik hayat içerisinde bulunan bireyler, eylemleri ile egemen yapı karşısında yaratıcılıklarını kullanarak mikro direnişler biçimleri geliştirdikleri ifade edilebilir. Bu çerçevede makro düzeyde olan stratejilere karşı mikro düzeyde ortaya çıkan taktikler, gündelik hayat pratiklerini her alanda etkilemektedir. Ortaya çıkan taktikler hayatta kalmak, kendini var etmek karşısında kendiliğinden ortaya çıkan bir refleks gibi belirmektedir. Burada, egemen yapı karşısında kendi alanını yaratması gerektiğinin bilincinde olması etkili olmuştur. Dolayısıyla dil, yemek, sosyal çevre, kamusal ve maddi alanlarda geliştirdikleri taktiklerle hayata tutunmak için bir anlamda kendilerine ait bir alan inşa etmektedirler.

Göç ettikleri andan itibaren egemen yapının stratejisi ile karşılaşmaları ve bir süre egemen yapının stratejisiyle yaşamaları, Kırgız kadın göçmenlerinin gündelik yaşam hakkındaki bilgiyi en ince ayrıntısına kadar öğrenmesini, analiz etmesini sağlamış ve böylece öğrendikleri strateji karşısında kendi taktiklerini geliştirmiş, kendi alanını kurmayı öğrenmiştir.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, Yusuf. Göç Sosyolojisi, Nobel Yayınları, Ankara 2020.
- AKHTAR, Salman. Göç ve Kimlik Kargaşa, Sağlık ve Dönüşüm, Sfenks Kitap, İstanbul 2020.
- ANBARLI ÖZBAŞ Züleyha. Dijital Uzamda Yaşamak: Twitter'da Gündelik Hayat, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2017.
- ASANBEKOVA, Saltanat, Ev İçi Bakım Hizmetlerinde Duygusal Emek: Ankara'da Çalışan Kırgız Göçmen Kadınlar Örneği, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020.
- BAPAEVA, Janyl-Myrza Göç Nedeniyle Van Kırgızlarının Sosyo-Kültürel Yapısında Oluşan Değişimler: Halkbilimi Verilerine Göre Bir İnceleme, (Yayımlanmış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.
- BERGER Peter. L. ve Thomas Luckmann, Gerçekliğin Sosyal İnşası, Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi. (Çev. V. S. Öğütle), Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2008.
- BEŞİRLİ, Hayati. ve Serap Zeynep Aksümerli Tekten, Kültür ve Kimlik: Disiplinlerarası Yaklaşımlar, Siyasal Kitabevi, Ankara 2020.
- CRESWELL, John. W. Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir), Siyasal Kitabevi, Ankara 2013.
- ÇİÇEKLİ, Bülent Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Cenevre 2009.
- DE CERTEAU, Michel Gündelik Hayatın Keşfi I. Eylem, Uygulama, Üretim Sanatları, (Çev. L. A. Özcan), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2009.
- DE CERTEAU, Michel Vd., Gündelik Hayatın Keşfi II. Konut, Mutfak İşleri (Çev. Ç. Eroğlu ve E. Ataçay), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2009.
- ESGİN, Ali ve Güney Çeğin, Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar, Phonenix Yayınevi, Ankara 2020.
- KELEŞ, Ahmet, Ulupamir Köyü Kırgızlarının Göç Süreci ve Sosyo-Kültürel Gelişim Tarihi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, Karabük, 2017.
- LEFEBVRE, Henri, Modern Dünyada Gündelik Hayat (Çev. I. Gürbüz), Metis Yayınları, İstanbul 2010.
- LEFEBVRE, Henri, Gündelik Hayatın Eleştirisi I (Çev. I. Ergüden), Sel Yayıncılık, İstanbul 2012.
- LEFEBVRE, Henri, Gündelik Hayatın Eleştirisi III. Moderniteden Modernizme (Çev. I. Ergüden), Sel Yayıncılık, İstanbul 2015.
- SAĞIR, Adem, Zorunlu Göçler, Sürgünler ve Yol Hikayeleri: Ulupamir Kırgızları Örneği. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2012.

ŞİMŞEK, Ali Rıza Ulupamir Kırgızlarında Kuşaklar Arası Sosyo-Kültürel Değişim, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Erzurum, 2019.

URMANBETOVA Zarina, Ulupamir Köyü Kırgız Topluluğunun Etnik Sınırlarını ve Kimliklerini Oluşturmada Göç Sürecinin Rolü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

YALÇIN, Cemal, Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara 2004.